

מקורות לעיון במס' יבמות: פרק האשה רבה

דף יג

מ. זילברמן

שבט תשע"ב

(פז:) **עדות ע"א בעדות אשה דאורי' או דרבנן**. נחלקו הראשונים אי למסקנת הגמ' עדות ע"א בעדות אשה מן התורה או מדרבנן. לפי התוס' (פז: ד"ה מכלל) בהו"א הגמ' ע"א מהימן מדאורי' אפי' בעדות מיתת הבעל. וזוהי פשוט לשון הגמ' מדאורי' מנ"ל. ובמסקנת הגמ' ע"א בעדות מיתת הבעל דרבנן. וכן כתבו התוס' (פח: ד"ה מתוך), "נראה לר"י דלית לן למימר אנן סהדי דדייקא ומינסבא ונאמן עד אחד בכך מן התורה אלא מתקנת חכמים הוא דנאמן ואין זה עקירת דבר מן התורה כיון שדומה הדבר הגון להאמין כמו שאפרש לקמן בפרקין (פט:) שבדבר שיש קצת טעם וסמך לא חשיב עוקר דבר מן התורה". הרי להתוס' נאמנות ע"א בעדות אשה היא מכח תקנת חכמים.

[ובין הראשונים דס"ל דנאמנות ע"א בעדות אשה היא מדרבנן מצינו עוד שיטה בטעם הנאמנות. כתב רש"י בשבת (קמה: ד"ה לעדות אשה), "לומר לאשה מת בעלך דאקילו ביה רבנן משום עיגונא וכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקועי רבנן לקדושין מיניה". אך לדבריו צ"ב אם אכן אמרין אפקעינהו היכא דע"א אומר שמת הבעל למה תקנו דבנשאת ע"פ היתר זה ונמצא הבעל הראשון קיים דתצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה. ולבירור ענין זה כתב המאירי בסוגיין, "וא"ת היאך חכמים מתירין איסור ערוה משום עיגונא כל דמקדש וכו' והוה ליה כמקדש על תנאי שיהא ע"א נאמן להשיאה, ובלבד כשלא ימצא שקרן". הרי היכא דאיגלי מילתא דהע"א העיד שקר יוצא למפרע שלא הפקיעו הקידושין הראשונים.]

והקשה הרשב"א על התוס' דא"א שיש הו"א שעדות ע"א במיתת הבעל דאורי' דקיי"ל דאין דבר שבערוה פחות משנים. ועוד דא"כ מ"ש דבע"א צריכה ליטול רשות מב"ד ובשני עדים א"צ. [כן נקט הרשב"א בתשובות המיוחסות (סי' קיט, הו"ד בב"י סי' יז סל"ט ובד"מ אות ז ולהלכה בשו"ע וברמ"א שם) שכל הנשאת ע"ם ע"א אינה יכולה להנשא אלא ברשות ב"ד, משא"כ בנשאת ע"פ שני עדים. וזוהי כפשוטו לשון הגמ' בריש פירקין, מדקתני סיפא נשאת שלא ברשות ב"ד אלא בעדים מכלל דרישא ברשות ב"ד ובעד אחד, ע"כ. וראה בח"מ שם ס"ק ע"ד שחלק על דין הרמ"א שהצריך ב"ד בפועל ופסק דסגי ביחיד כבכל הוראת או"ה, ובב"ש שם ס"ק קכ"ד שקיים פסק הרמ"א. ובערוך השלחן (אות קי"ח) הציע דהצורך לב"ד לקיום עדות ע"א מבוסס על הא דהב"ד בכל דור ודור הם כשלוחי הב"ד הראשונים שתקנו נאמנות ע"א בעדות אשה.]. אלא שאלת הגמ' מדאורי' מנ"ל קאי על עדות ע"א באיסורים, דאי לא מהני ע"א באיסורים מן התורה לא היו מקילים רבנן בעדות מיתת הבעל אפי' משום עיגונא.

הריטב"א והנמוק"י (כז: בדפי הרי"ף) הבינו תחילת הגמ' כהרשב"א ובמסקנת הגמ' דמשום עיגונא הקילו רבנן פירשו (בלשון הריטב"א), "וי"ל דקים להו לרבנן דבמילתא דעבידא לאגלווי שהחמרת עליה בסופה כ"כ ודאי קושטא קא מסהיד וכי דייקא ומנסבא בדין מנסבא ואנן סהדי במילתא ופרסום כזה נחשב בכל מקום כעדות גמורה ואפילו מדאורייתא והכתוב מסרו לחכמים לדעת איזהו דבר מפורסם וניכר דברי אמת

שיהא חשוב כעדות וזה כפתור ופרח ממ"ה הר"ם ז"ל. והא דאמרינן משום עגונא אקילו בה רבנן כלומר חכמים שהם מחמירין בכל מקום הקילו בזה לחשבו פרסום ולדונו כעדות ברור כל זמן שלא באו עליו עדי הכחשה כראוי והיינו דאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים אלמא עדות עד אחד שנאמן כשנים בעדות אשה דאורייתא הוא". הרי לדברי התוס' עדות ע"א מדרבנן ולדברי הריטב"א מה"ת. וכן סיכמ השיטות בפתחי תשובה (אה"ע סי' יז ס"ק יג). [אך באוצר הפוסקים (סי' יז אות ל סק"ז) הביא מהחזו"א (אה"ע סי' נו אות ג) שהסביר דברי הריטב"א כך שאין בזה מחלוקת ראשונים].

והעירו האחרונים דיש משמעות חלוקת בדברי רש"י. בפ"ת הביא דמרש"י צב. (ד"ה תדע) משמע דע"א בעדות אשה דרבנן, וכדבריו במסכת שבת, דכתב, "ע"י הוראת ב"ד היא ניסת ועלייהו תליא ולא אעד דהא בכל התורה עד אחד לא מהימן והכא מהימן דתורה לא האמינתו והם האמינוהו ועבדינן אפומייהו". אך העיר הערוך לנר דמרש"י פח: (ד"ה הרי) משמע דהוי דאורי', דהגמ' הביאה מימרא דעולא דכל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים, וכתב רש"י, "הרי כאן שנים הרי הוא חשוב כשנים כגון בעדות אשה לומר שמת בעלה ובעדות סוטה לומר נטמאה". והביא הערוך לנר בשם שו"ת פנים מאירות (ח"א סי' פט) דרש"י סבר דנאמנות ע"א מן התורה, אבל נאמנות עד מפי עד בעדות אשה מדרבנן. וכן הביא הפ"ת בשם הנודב"י (קמא אה"ע סוף סי' לג). [וכן הציע הנודב"י שם בדברי הרמב"ם. ע"ש. ובשיטת הרמב"ם ראה בהרחבה מאמרו של הר"ר מיכאל רוזנצוויג שליט"א בחוברת קול צבי כרך ד'.]

החבורה הבאה תתקיים אי"ה בליל שני אחר תפילת מעריב

הנושא: עדות אשה (פז):

עיקר תוס' פרק האשה רבה

- (פז): הולד ממזר, מכלל
- (פח): ומה, דשתיקה, ברי לי, מידי דהוה, מתוך, אתא גברא
- (פח): והבא
- (פט): מ"ט, אין תורמין
- (פט): ולא תאכל, בקומתה, משתגדיל, כיון
- (צ): אכל, בשוגג
- (צ): כולהו, וליגמר
- (צא): מלכות יון, הי' במזרח, ת"ש כתב, ת"ש שינה, שם עירו
- (צב): נותן לה
- (צג): ר"ע, יתקדשו, קנויה לך
- (צג): אלא, לאחר שאתגיר, עד אחד, כי תיבעי לך
- (צד): כי תיבעי לך
- (צד): ואע"ג, אלא